

Кыргыз Республикасынын Улуттук илимдер академиясынын Ч.Айтматов атындагы Тил жана адабият институтуна, Жусуп Баласагын атындагы Кыргыз улуттук университетине жана Кусеин Карасаев атындагы Бишкек мамлекеттик университетине караштуу филология илимдеринин доктору (кандидаты) окумуштуулук даражасын изденип алуу үчүн жазылган диссертацияларды коргоо боюнча түзүлгөн Д 10.20.616 ведомстволор аралык диссертациялык кеңештин эксперти, филология илимдеринин кандидаты доцент Асанова Алтын Асановнанын 10.01.10 – журналистика адистиги боюнча филология илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын изденип алуу үчүн берилген Мамырова Махабат Каримовнанын “Эгемендүү Кыргызстандын түштүк аймагындагы гезиттердин өнүгүүсү” (1991 – 2016 – жылдар) деген темадагы диссертациясына берилген корутундусу.

Эксперт изденүүчү Мамырова Махабат Каримовнанын “Эгемендүү Кыргызстандын түштүк аймагындагы гезиттердин өнүгүүсү” (1991 -2016 жылдар) деген темадагы диссертациясын окуп чыгып, төмөнкү чечимдерге келди:

1. Диссертациялык кеңешке диссертацияларды коргоого кабыл алуу укугу берилген адистикке иштин дал келиши.

Сунушталган кандидаттык диссертация кеңештин профилине туура келет.

Кандидаттык диссертацияда 10.01.10. – журналистика адистигинин паспортуна жооп берүүчү эгемендүү Кыргызстандын түштүк аймагындагы гезиттердин 1991 – 2016 жылдардын аралыгындагы өнүгүүсүнүн өзгөчөлүктөрү изилденген.

2. Иштин максаты Ош, Жалал – Абад, Баткен областарындагы басма сөздө 1990 – 2016 – жылдарда орун алган өзгөчө учурлар, б.а., ыңкылап , коогалаңдарды чагылдыруунун таржымалын изилдөө жана аларга карата илимий жыйынтык чыгаруу болуп эсептелет.

Изилдөөчүнүн алдына коюлган максат диссертацияда төмөнкү **милдеттерди** аткаруу менен ишке ашкан:

1. Басма сөз тармагынын теориялык негиздерине таянуу менен Кыргыз Республикасындагы аталган изилдөөгө чейинки илимий эмгектерди талдоо.
2. Эгемен доорундагы маалымат каражаттарынын өнүгүүсүнүн тарыхый этаптарын аныктоо.
3. Басма сөздү изилдөөнүн методологиясы менен методдорун аныктоо.
4. Ош, Жалал – Абад, Баткен аймактарындагы басма сөздө орун алган өзгөчөлүктөрдү белгилөө.

5. Экстремалдык кырдаалдарды (Ош – 1990, Баткен – 1999, Аксы – 2002) чагылдырган басма сөздүн материалдарын талдоо.
6. Ыңкылаптардын (Март – 2005, Апрель -2010, Ош – 2010) контентин чагылдырган аймактык басма сөздөрдүн материалдарын талдоо.
7. Кыргыз Республикасындагы медиамониторингдердин отчетторундагы жана медиа комиссиянын материалдарындагы түштүк регионго тиешелүү фактыларды анализдөө.
8. Журналисттерге коюлган доо арыздар боюнча соттун чыгарган чечимдеринин укуктук мыйзамдуулугун талдоо.

Аталган **милдеттер** диссертациялык изилдөөдө кандай илимий деңгээлде аткарылгандыгына кыскача токтололу.

1. Диссертациялык иштин 1 – главасы (15 – 49 - беттер) “Басма сөздүн теориясы жана методологиясы” деп аталып үч параграфтан турат жана диссертацияда белгиленген биринчи, экинчи, үчүнчү милдеттерди аткарууга багытталган.

“Басма сөз тармагын изилдөөдөгү теориялык негиздер жана Кыргызстанда жазылган илимий эмгектер” деп аталган биринчи параграфта (15 – 29 бет) журналистикада айрым илимий эмгектер иликтенген. Маселен, Е.Ахмадулин, Э. Багиров, Г.Бакулев, В.Ворошилов жана Кыргыз Республикасынын Г.Ибраева, М.Мырзагулов, А.Дүйшекеева, К. Мамбеталиев сыяктуу окумуштуулардын эмгектериндеги журналистиканын, басма сөздүн өзгөчөлүктөрүнө таянууга аракеттенген.

Бирок, аталган параграфта диссертант басма сөздүн өзгөчөлүктөрүнүн теориясын жана методологиясын толук ачып бере алган эмес. (30 – 39 – беттер).

Иштин экинчи параграфы “Эгемен доорундагы маалымат каражаттарынын өнүгүүсүнүн тарыхый этаптары” аталып, диссертант 1991 – жылы Кыргызстанда эгемен доору башталганын, медиа совет бийлигинин көзөмөлүнөн бошоп, компартиянын цензурасынан чыга баштаганын, бирок эски бийликти тейлеген гезиттер кайра эле (борбордо, областарда, райондордо) жаңы бийликке кызмат кылууга өтүшкөнүн белгилеген. Ар бир областта, ар бир райондо жергиликтүү администрация өз гезиттерин ачышканына, Ош областтык мамлекеттик гезиттерден үчөө кыргыз, орус, өзбек тилдеринде чыгып жаткандыгына жана бир гана “Вечерний Фрунзе” газетасы мамлекеттин менчигинен чыгып, эркин басылмага айланганына токтолгон.

Диссертант Ж.Акматбекованын кандидаттык диссертациясындагы эгемендүү доордогу медианын өнүгүүсүнүн шартуу этаптарын келтирген (35 – 36 беттер).

Ошондой эле Ч. Абдиеванын дагы кандидаттык диссертациясындагы маалымат каражаттарынын тарыхый этаптарына таянуу менен (36 – 37 – беттер) эгемен доорундагы жалпы маалымат каражаттарынын өнүгүүсүнүн өзгөчөлүгүнө көңүл бурууга аракеттенген.

Биздин оюбуз боюнча диссертант биринчи главанын аталышына ылайык жалпы маалымат каражаттарынын эле эмес, түштүк региондогу басма сөздүн өнүгүүсүнүн тарыхый этаптарына көңүл бурушу зарыл эле.

Үчүнчү параграф “Басма сөздү изилдөөнүн методологиясы жана методдору (40 – 46 беттер) деп аталып диссертант Махабат Каримовна “методология” терминин мааниси тактоо менен жалпы илимий методологиянын колдонулушуна жараша функцияларын белгилеген. (40 – бет)

Журналистиканын методологиясы менен методдорун М.Н. Ким жана Ф. Муниновдун ж.б. окумуштуулардын эмгектерине таянуу мене ачып берүүгө аракеттенген (41 – 42 – беттер)

Ошол эле учурда диссертант параграфтын аталышына жараша басма сөздүн методологиясы жана методдорун конкреттештире алган эмес.

Экинчи глава “Түштүк регионундагы басма сөздүн багыттары жана коогалуу учурларды чагылдыруунун өзгөчөлүктөрү” (50 – 114 беттер) деп аталып, ал үч параграфтан турат.

Биринчи параграф “Ош, Баткен жана Жалал – Абад аймактарындагы басма сөз, анын өзгөчөлүктөрү” (50 – 85 – беттер) деп аталып гезиттердин негизги багыттарын профессор Е. Прохоровдун эмгегине таянуу менен белгилеген (50 – бет).

Аталган параграфта диссертант “Ош областындагы гезиттер” (56 – 74 – беттер), “Жалал – Абад областындагы гезиттер” (74 – 80 – беттер), “Баткен областындагы гезиттер” (80 – 85 – беттер) жана “Түштүк регионундагы басма сөздүн тарыхына көңүл буралы” (75 – 76 беттер), “Областта мамлекеттик статуска ээ эмес 6 гезит бар” (78 – 80 – беттер) сыяктуу майда подтемаларга бөлүп караган жана конкреттештирүүгө аракеттенген.

Бул подтемалардын ичинен “Түштүк регионундагы басма сөздүн тарыхына көңүл буралы” деген подтема өзүнчө бөлүнбөстөн жалпы контенттин ичинде болушу эң зарыл деп эсептейбиз. Ошондой эле “Областта мамлекеттик статуска ээ эмес 6 гезит бар” деген подтема дагы

конкреттүү областтын изилдөөсү менен гармониялуу берилиш крeктигин белгилейбиз.

Диссертант Махабат Каримовна ар бир областтагы басма сөздөргө мүнөздөмө бере алган. Алардын чыгыш тарыхына, тиражына, статусуна, полосасына жана кайсыл тилдерде жарыкка чыгышаарын конкреттүү көрсөтө алган.

Бирок, изилдөөчү газеталардын аталышына жана жогорудагы сурап – билүү маалыматтарына гана токтолуп, басылмалардын материалдарынын өзгөчөлүктөрүнө, журналисттик чеберчиликке терең көңүл бурган эмес.

Экинчи параграф “Экстремалдык кырдаалдарды (Ош – 1990, Баткен – 1999, Аксы – 2002) чагылдырган басма сөз” (86 – 104 беттер) деп аталып, анда автор “1990 - жылы Ош областындагы трагедиялуу окуя болуп экстремалдык учур жаралган” (986 – бет), – деп белгилөө менен жогоруда аталган экстремалдык кырдаалдарга саясий мүнөздөмө берген.

Ошол эле учурда 1989 – жылы Ош областында орус тилинде чыккан “Ленинский путь” (91 – бет) газетасында жарыяланган А.Мустафинанын “Земные страсти вокруг святой горы” , “Ленин йули” Ош областтык мамлекеттик газетадагы “Воду мутят сверху” (93 – бет) материалдары жана “Дело №” газетасындагы А. Бекназаровдун интервьюсу (98 – бет) жана “Азаттык радиосунун кээ бир материалдары гана талданган.

Мамлекеттин биримдүүлүгүнө, элдердин достугуна коркунуч жараткан экстремалдык кырдаалдардын келип чыгыш себебин, аны жоюунун жолдорун, коомчулукту ынтымакка үндөгөн түштүк региондук конкреттүү журналисттердин чыгармалары терең, ар тараптуу изилденбей калган деп эсептейбиз.

Үчүнчү параграф “Ыңкылаптардын (Март – 2005, Апрель – 2010 , Ош – 2010) контекстинде иштеген региондук прессанын ролу” (105 – 114 беттер) деп аталып, диссертант бул мезгилдердеги Кыргызстандагы саясий кырдаалдарга толук мүнөздөмө бере алган.

Бирок, март - 2005, апрель - 2010, Ош - 2010 – жылдардагы ыңкылапты чагылдырган түшүнүк региондогу газеталардын негизги материалдарынын темасы, мазмуну, рубрикасы ж.б. актуалдуу проблемаларына көңүл бурулбай калган.

110 – бетте гана “Жаңы ордо гезитинин редактору Бекен Назаралиев жана “Вечерний Бишкек” газетасында материал мисал катары келтирилет.

Үчүнчү бөлүм “Мониторингдердин отчеттору, медиа боюнча комиссиянын материалдары, журналисттерге каршы берилген доо

арыздар” жана “Илимий изилдөөнүн жыйынтыгы” деп аталып (115 – 168 – беттер) ал төмөнкү үч параграфтан түзүлгөн:

Биринчи параграф “Кыргызстандагы мониторингдердин отчеттору жана медиакомиссиянын материалдары” (түштүк регион боюнча) (115 – 137 – беттер), экинчи параграф “Журналисттерге коюлган доо арыздар жана ага чыгарган соттордун чечимдеринин укуктук негиздери” (138 – 151 – беттер) үчүнчү параграф “Илимий изилдөөнүн жыйынтыгы” (152 – 162 – беттер).

Үчүнчү бөлүмдүн үч параграфында тең Кыргыз Республикасында маалымат каражаттары боюнча эл аралык жана коомдук уюмдар тарабынан 2000 – жылдан баштап жүргүзүлгөн мониторингдердин басымдуу бөлүгүн диссертант кеңири талдоого алууга аракеттенген.

Бирок, бул аспект түштүк региондун басма сөздөрүнө байланыштуу талданса гана максатына жетмек деп эсептейбиз.

Диссертациянын темасы **актуалдуу**. Биринчи себеби, азыркы учурга чейин Кыргызстандын түштүк аймагынын гезиттеринин өнүгүүсү илимий дэңгээлде изилденген эмес.

Экинчи себеби, түштүк аймак геосаясий критерийден алып караганда стратегиялык зор мааниге ээ.

Үчүнчү себеби, экстремалдык кырдаалдардын жана ыңкылаптардын шартында басма сөздүн өзгөчөлүгүн, журналисттердин чыгармачылык ишмердүүлүгүн илимий талдоонун өзү иштин актуалдуугун далилдеп турат.

Илимий натыйжалар:

Изилдөөдөн алынган илимий натыйжалардын илимий жаңылыгы бар, анткени алгачкы жолу кыргыз журналистикасынын илиминде эгемендүү Кыргызстандын түштүк аймагындагы гезиттердин өнүгүүсү (1991 -2016 жылдар), калптанышы жана айрым өзгөчөлүктөрү изилденген.

Изилдөө процессиндеги диссертант жетишкен илимий көз караштар жана позициялар далилдүү.

Илимий натыйжалардын практикалык маанилүүлүгү.

Кандидаттык диссертациянын негизги жоболору “Журналистика”, “Реклама жана коомчулук менен байланыш адистигинин студенттери, магистранттары, аспиранттары үчүн окуу – методологиялык курал катары жардам бере алат жана тандоо курстарынын программасын даярдоого өбөлгө боло алат.

Айрым мүчүлүштүктөр:

- 3 главанын аталышы диссертациянын темасына ылайык түзүлүшүн кайрадан карап чыгуу максатка ылайыктуу;
- Диссертациянын илимий аппараты, титулдук баракчадагы структуралык аталыш менен диссертациянын ичиндеги аталыштардын бирдей аталышы, грамматикалык, стилдик мүчүлүштөр (кыргызча жана ошол эле учурда орусча жана тескерисинче түшүнүктөрдүн берилиши), титулдук баракчадагы беттердин диссертациясынын ичиндеги беттеринин дал келбеши, шилтемелердин катарлары такталыш керек.

Аталган мүчүлүштүктөр белгилүү бир мөөнөткө чейин иштелип чыгышы зарыл.

Эксперт

филология илимдеринин
кандидаты, доцент
А.А.Асанова
23.06.23.

Эксперт, ф.ч.и. А. Асанованин
колу тасмакайт

Ойнуучуу катчы, ф.ч.и. А.А.Асанова

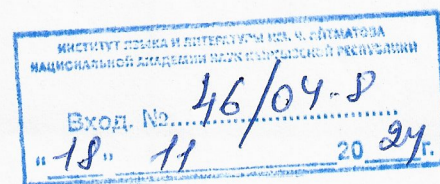
Кыргыз Республикасынын Улуттук илимдер академиясынын Ч.Айтматов атындагы Тил жана адабият институтуна, Жусуп Баласагын атындагы Кыргыз улуттук университетине жана Кусеин Карасаев атындагы Бишкек мамлекеттик университетине караштуу филология илимдеринин доктору (кандидаты) окумуштуулук даражасын изденип алуу учун жазылган диссертацияларды коргоо боюнча түзүлгөн Д.10.23.667. ведомстволор аралык диссертациялык кеңештин эксперти, филология илимдеринин кандидаты, доцент Асанова Алтын Асановнанын 10.01.10 - журналистика адистиги боюнча филология илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын изденип алуу учун берилген **Мамырова Махабат Каримовнанын "Эгемендуу Кыргызстандын аймактык гезиттеринин өнүгүүсү" (1991-2016-жылдар) деген темадагы кандидаттык диссертациясына берилген**

Корутундусу

✓ Эксперт, доцент А.А.Асанова изденүүчү Мамырова Махабат Каримовнанын "Эгемендуу Кыргызстандын аймактык гезиттеринин өнүгүүсү" (1991 -2016 жылдар) деген темадагы диссертациясын окуп чыгып, төмөнкү чечимдерге келди:

1. Диссертациялык кеңешке диссертацияларды коргоого кабыл алуу укугу берилген адистикке иштин дал келиши:

- ✓ • Сунушталган кандидаттык диссертация кеңештин профилине туура келет.
- ✓ • Кандидаттык диссертацияда 10.01.10-журналистика адистигинин паспортуна жооп берүүчү эгемендуу Кыргызстандын аймактык гезиттеринин 1991-2016-жылдардын аралыгындагы өнүгүүсүнүн өзгөчөлүктөрү изилденген.
- ✓ • Тема актуалдуу жана изилденген маселелер азыркы конвергенттик журналистиканын талаптарына жооп берет.

- Диссертациянын түзүлүшү, главалар, параграфтар, мазмуну боюнча изилденген маселелердин логикалык ырааттуулугу менен түзүлгөн.
- Киришүүдө изилдөөнүн максаттары, милдеттери, теориялык, мааниси, практикалык баалуулугу, илимий жанылыгы, коюлган жоболор, жекече салымы, илимий жыйынтыктардын апробацияланышы УАКтын талаптарына ылайык жазылган.
- Корутундуда ар бир главадан, параграфтардан келип чыккан жыйынтыктар изилдөөчү М.К.Мамырованын илимий иштин максатына жетүү үчүн коюлган милдеттердин туура аткарылышы менен жеткендигин далилдеп турат.

Баса белгилей кетчү фактор эксперттик кортундунун экинчи вариантында көрсөтүлгөн кандидаттык диссертациядагы кемчиликтерди эске алып, изилдөөчү М.К. Мамырова кайрадан үчүнчү вариантта оңдоп жазып чыккан.

Алар төмөнкү кемчиликтер жана кайрадан жазып чыккан контенттер болду:

1а. «Басма сөз тармагын изилдөөдөгү теориялык негиздер жана Кыргызстанда жазылган илимий эмгектер» аттуу биринчи параграфта диссертант басма сөздүн теориясын жана методологиясын толук ачып бере алган эмес (30-39-беттер).

1б. Аталган параграф «Аймактык басма сөз жөнүндө илимий тушунук жана анын массалык маалымат каражаттарындагы орду жана ролу» деп туура аталып, изилдөөчү М. К. Мамырова аймактык басма сөздүн теориялык жана ММКнын системасында ээлеген өзгөчөлүктөрүн ачып берүүгө аракеттенген (8-33-беттер);

2а. Үчүнчү параграф «Басма сөздү изилдөөнүн методологиясы жана методдору (40-46-беттер) деп аталып, изилдөөчү Махабат Каримовна журналистиканын методологиясы менен методдорун М.Н. Ким жана

Ф.Муминовдун ж.б. окумуштуулардын эмгектерине таянуу менен ачып берүүгө аракеттенген (41-42 беттер), ошол эле учурда М.К.Мамырова параграфтын аталышына жараша басма сөздүн методологиясы менен методдорун конкреттештире алган эмес;

26. Бул параграф кыскартылып, анын ордуна « Аймактык басма сөздү изилдөөнүн методологиясы жана методдоруу» деген экинчи баптын киргизиши диссертациянын максатына жана милдеттерине жооп берет

(42 – 100 беттер)

3а. Экинчи глава «Түштүк регионун басма сөздүн багыттары жана когалуу учурларды чагылдыруунун өзгөчөлүктөрү» (50-85 беттер) «Ош областындагы гезиттер» (56-74-беттер), «Жалал-Абад областындагы гезиттер» (74-80-беттер) «Баткен областындагы гезиттер» (80-85-беттер) «Түштүк регионудагы басма сөздүн тарыхына көңүл буралы» (75-76-беттер), «Областта мамлекеттик статуска ээ эмес 6 гезит бар» (78-80-беттер) сыяктуу майда подтемаларга бөлүп караган.

Бул подтемалардын ичинен акыркы эки подтема контенттин ичинде гармониялуу түрдө берилиш керектигин белгилейбиз.

3б. Бул главанын аталышы «Аймактык гезиттердин калыптанышы жана өнүгүүнүн өзгөчөлүктөрү» деп жаныча аталып, ал «Жети аймактын гезиттери жана өлкөдөгү саясый кырдаалдар», «Ата Мекендик жана эл аралык медиа уюмдардын ишмердүүлүгү, алардын аймактык гезиттерге тийгизген таасири», «Журналисттердин укугу, милдети жана этикасы», «Басма сөзгө тиешелүү доо арыздар» деген төрт парграф жакшы иштелип чыккан (101-163-беттер) жана подтемалар туура алынып салынган.

4а. Изилдөөчү газеталардын аталышына жана сурап билүү маалыматтарына гана токтолуп, басылмалардын журналисттик чеберчиликтерине терең көңүл бурган эмес;

4б. Диссертант М.К. Мамырова аймактык газеталарга жарыяланган материалдардын негизги мазмунун изилдөө менен журналисттик чеберчиликтин тематикалык өзгөчөлүктөрүн талдоого аракеттенген.

5а. 1989-жылы Ош областында орус тилинде чыккан «Ленинский путь» (91-бет) газетасында жарыяланган А.Мустафинанын «Земные страсти вокруг святой горы», «Ленин йули» Ош областтык мамлекеттик газетадагы (93-бет) «Воду мутят сверху» материалдары, «Дело №» газетасындагы А.Бекназаровдун интервьюсу (98-бет) жана «Азаттык» радиосунун кээ бир материалдары гана талданган.

5б. Жети облустун негизги газеталарынын саясий тематикадагы материалдарын белгилүү деңгээлде изилдеп чыккан.

Жогоруда аталган кемчиликтерди диссертант Махабат Каримовна диссертациянын планын кайрадан үчүнчү жолу конкреттүү иштеп чыгуу менен жоюуга аракеттенди.

2. Иштин максаты Жети областагы басма сөздө 1991 - 2016 - жылдарда орун алган өзгөчө учурлар, б.а., ыңкылап, коогаландарды чагылдыруунун таржымалын изилдөө жана аларга карата илимий жыйынтык чыгаруу болуп эсептелет. ✓ Изилдөөчүнүн алдына коюлган максат диссертацияда төмөнкү милдеттерди аткаруу менен ишке ашкан:

✓1. Басма сөз тармагынын теориялык негиздерине таянуу менен Кыргыз Республикасындагы аталган изилдөөгө чейинки илимий эмгектерди талдоо;

✓2. Эгемен доорундагы маалымат каражаттарынын өнүгүүсүнүн тарыхый этаптарын аныктоо;

3. Басма сөздү изилдөөнүн методологиясы менен методдорун аныктоо;

4. Жети аймактардагы басма сөздө орун алган өзгөчөлүктөрдү белгилөө;

5. Экстремалдык кырдаалдарды (Ош - 1990, Баткен - 1999, Аксы - 2002) чагылдырган басма сөздүн материалдарын талдоо;

6. Ыңкылаптардын (Март – 2005, апрель – 2010, Ош – 2010) келип чыгыш себептерин, алардын жүрүшүн, жыйынтыктарын жанан коомдук пикирлердин пайда болушун чагылдырган аймактык басма сөздүн журналисттик тексттердин мазмундук – тематикалык, жанрдык, стилдик өзгөчөлүктөрдүн жана аудиториясын изилдөө;

7. Кыргыз Республикасындагы эл аралык медиа уюмдардын жана медиа комиссиянын аталган өлкөдөгү массалык маалымат каражаттарынын ишмердүүлүгү боюнча жүргүзүлгөн мониторингтердин негизинде аймактык басма сөзгө талдоо жүргүзүү;

8. Журналисттерге коюлган доо арыздар боюнча соттун чыгарган чечмдеринин укуктук мыйзамдуулугуна баа берүү.

Коюлган милдеттерге (милдеттерге жетүүнүн этаптары, каражаттары жана методдору ж.б.д.у.с) ылайык максатка жетүү мүмкүнчүлүгүн баалоо:

Алдыга коюлган илимий максатка жетүү үчүн диссертант М.К.Мамырова тарыхый – салыштырма, типологиялык, синтез, контент – анализ, дискурс-анализ, мониторинг методдордун колдонгон.

Диссертациялык иште журналистиканын теориясындагы В.В.Ворошилов, Е.В.Ахмадулин, С.Г.Короконосенко, Б.В.Мисонжиков, А.Н.Теляшина, А.А.Грабельников аттуу жана андан башка дагы белгилүү бир катар россиялык окумуштуулардын илимий эмгектери пайдаланылган.

Диссертациянын изилдөө объектисинин диссертациянын максат жана милдеттерине ылайык келиши:

Эгемендүү Кыргызстандын жети аймагындагы гезиттердин өнүгүүсү жана анын ар тараптуу өзгөчөлүктөрү изилдөөнүн объектиси катары диссертациянын максат, милдеттерине дал келет.

Анткени аталган мезгилдин аралыгында Кыргызстандын аймагындагы гезиттерде жарыяланган журналисттик тексттердин талданылышы негизги далил болуп саналат деп эсептейбиз.

Изилдөө методдорунун диссертациянын милдеттерине (заманбап аппараттарды колдонуу, лабораториялардын сертификаттарынын, адекваттуу статистикалык иштеп чыгуулардын болушу), ар бир милдети боюнча ылайык келиши:

Диссертант 8 пункттан турган милдеттердин ар биринде тарыхый-салыштырма, типологиялык, синтез, салыштырма-тарыхый, контент-анализ, дискурс-анализ методдорун колдонуу менен, илимий изилдөө жүргүзүп, конкреттүү жыйынтыктарды чыгарууга аракеттенген. Демек, диссертант М.К.Мамырованын изилдөө методдору анын милдеттерине толугу менен шайкеш келет.

✓ **Диссертациянын темасынын актуалдуулугу:**

Диссертациянын темасы абдан актуалдуу. Себеби, ал төмөнкү факторлор менен далилденет:

- Азыркы мезгилге чейин Кыргызстандын аймактык басма сөзүнүн өнүгүүсүнүн өзгөчөлүктөрү 10.01.10-журналистика адистиги боюнча кандидаттык диссертациянын деңгээлинде изилденген эмес.
- Кыргызстандын аймактык басма сөзүнүн ишмердүүлүгү геосаясий позициядан алып караганда маалыматтык коопсуздуктун стратегиялык баалуулугу болуп саналат.
- Экстремалдык кырдаалдардын жана ыңкылаптардын келип чыгышы, алардын коомчулуктагы жагымсыз процесстери, жыйынтыктары, бийликтин чечимдери, иш-аракеттери, коомдук пикирлердин курчушу, б.а. өзгөчө кырдаал боюнча жазылган журналисттик

материалдардын тилдик, стилдик, жанрдык аспектилерин жана журналисттердин чыгармачылык чеберчилигин изилдөө илимий иштин актуалдуулугун далилдеп турат.

- Кыргыз тилиндеги басма сөздүн материалдарынын изилдениши дагы диссертациянын темасынын актуалдуулугун айгинелейт.

✓ **Диссертацияда коюлган милдеттердин ар бирин чечүү зарылдыгын негиздөөдө илимий адабияттардагы маалыматтарга сынчыл анализ жүргүзүүнүн даражасы жана толуктугу:**

Диссертант М.К.Мамырова теманы изилдөөдө эки багытта иш алып барган.

✓ **Биринчиси.** Журналистиканын салттуу жана азыркы ааламдашуу мезгилиндеги өзгөрүлүп жаткан конвергенттик журналистиканын жаңы түптөлүп келе жаткан теориялык жоболорун салыштырып изилдөө менен теманы ачып берүүдө колдоно алган. Журналистиканын теориялык базасын талдоодо Кыргыз Республикасынын жана Россия Федерациясынын окумуштууларынын эмгектерине кайрылган.

✓ **Экинчиси.** Теориялык концепциялардын негизинде жана аларды колдонуу менен түштүк аймактык басма сөздүн өзгөчөлүктөрүнүн практикасын объективдүү изилдөөгө аракеттенген.

✓ **Үчүнчүсү.** Теманы изилдөөдө автор илимий жыйынтыктардын логикалык ырааттуулугун сактаганга жетише алган жана жеке өзүнүн оюн далилдөөгө умтулган.

✓ **3. Илимий натыйжалар.**

М.К.Мамырова кандидаттык диссертациясында эгемендүү Кыргызстандын аймактык гезиттеринин өнүгүүсүн изилдеген кыргыз журналистикасынын, анын ичинде мамлекеттик тилдеги басма сөздөрдүн мындан ары, өнүгүшү үчүн маанилүү, илимий жактан далилденген, жаңычыл төмөнкү илимий-практикалык натыйжаларды ала алган жана алардын жаңычылдыгы белгиленген:

- Басма сөз каражаттарынын коомго тийгизген таасирин жергиликтүү позициядан изилдениши айкындалат.
- Бийлик өкүлдөрү менен журналисттин ортосундагы байланыш масс-медиянын эле эмес, мамлекеттин өнүгүшүнө дагы таасирин тийгизээрин далилдей алган.
- Мамлекеттик менчиктеги басма сөздөр бийликтин көзөмөлүнөн чыга албай жаткандыгы белгиленет.
- Көз карандысыз басма сөздөрдүн өзгөчөлүктөрүнүн жана коомго тийгизген таасирин толук изилдениши илимий учурдун маанилүү талаптарынын бири.
- Аймактык басма сөз эркиндигин жана журналисттик этиканы мыйзамдын чегинде сактоо менен жергиликтүү аудиториянын аймактык экономикалык, саясий, маданий, социалдык ж.б. шарттардын өзгөчөлүгүн эске алуу менен өнүгүшү туура багыт деген жыйынтык чыгара алган.
- Диссертациянын жыйынтыктары азыркы кыргыз журналистикасынын илими үчүн маанилүү жана келечектеги изилдөөлөргө теориялык жактан багыт берет.
- Диссертациялык иш 10.01.10-журналистика адистигинин квалификациялык белгилерине туура келет.

4. Алынган натыйжалардын практикалык маанилүүлүгү.

Диссертациялык иштен алынган натыйжалардын практикалык мааниси кыргыз журналистикасы үчүн баалуу жана пайдалуу. Алар төмөнкүлөрдөн турат:

-Кыргызстандын жогорку окуу жайларында журналистикасы боюнча сабактардын тематикасын, контентин толуктоого жана кеңейтүүгө колдонулат;

-Журналистика адистигинин студенттерине, магистрлерине, аспиранттарына жана журналистика багытын изилдөөчүлөргө,

окутуучуларга кошумча илимий булак, методикалык көрсөтмө катары кызмат аткарат.

-Кыргыз журналистикасынын тарыхы боюнча окуу китебин, куралдарын түзүүдөө кошумча материал болуп колдонулат;

-Курстук, дипломдук, квалификациялык жана магистирдик иштерди жазууда колдонулат.

Диссертациянын материалдарды төмөнкү документтерде, материалдарда жана шилтемелерде колдонулду:

1. Мамырова, М. К. Чындыктын шам чырагындай болгон Чыңгыз Айтматов [Текст] / М.К.Мамырова // ОшМУнун Жарчысы IV чыгарылышы. – 2016. – № 4. – 84-87-б. ISSN 1694-7452 [https:// www. elibrary.ru /download/ elibrary_ 28198781 39779488.pdf](https://www.elibrary.ru/download/elibrary_28198781_39779488.pdf)

2. Мамырова, М. К. Чыңгыз Айтматовдун көркөм маалыматтарды чыгармада чагылдыруу чеберчилиги [Текст] / М.К. Мамырова // Ош МУнун Жарчысы. – 2016. – №3. – 237-241-б. ISSN1694-7452 [https:// www. elibrary.ru/ download/elibrary_ 30547505 24509866.pdf](https://www.elibrary.ru/download/elibrary_30547505_24509866.pdf)

3. Мамырова, М.К. «Кыргыз туусу» гезитинин тарыхый барактарына саресеп [Текст] / М.К. Мамырова // Ош МУнун Жарчысы. – 2016. – №3. – 291-295-б. ISSN1694-7452 https://www.elibrary.ru/download/elibrary_30547521_26236092.pdf

4. Мамырова, М.К. Положительные и отрицательные стороны СМИ на юге Кыргызстана [Текст] / М.К.Мамырова//Ош МУнун Жарчысы.– 2017. №3. – 126-129-б. ISSN1694-7452 [https://www.elibrary.ru/download/ elibrary _30714968 63369882.pdf](https://www.elibrary.ru/download/elibrary_30714968_63369882.pdf)

5. Мамырова, М. К. Ч. Айтматов – XX кылымдын көркөм сөз өнөрүнүн корифеи [Текст] / М.К. Мамырова //Ош МУнун Жарчысы.– 2018. – №4. – 117-123-б. ISSN1694-7452 [https://www.elibrary.ru/download/ elibrary_ 37074081 89178140.pdf](https://www.elibrary.ru/download/elibrary_37074081_89178140.pdf)

6. Мамырова, М. К. Газеты южного региона Кыргызстана в период независимости (доклад) [Текст] / М.К. Мамырова // Форум молодых ученых. – 2018. – №9(25). – С. 533-537 ISSN 2500-4050 <https://www.elibrary.ru/item.Asp?id=36457153>

7. Мамырова, М. К. Кыргызстандагы экинчи «Ош окуясынын» басма сөздөгү чагылдырышы жөнүндө (2010-жыл, июнь) [Текст] / М.К. Мамырова // Наука, новые технологии и инновации Кыргызстана. – 2018. – № 6. – 175-177-б. ISSN 1694-7649 https://www.elibrary.ru/download/elibrary_36423575_53391549.pdf

8. Мамырова, М. К. Кыргызстандын «Ош окуясынын» учурундагы массалык маалымат жөнүндө (1990-жыл, июнь) [Текст] / М.К. Мамырова // Наука, новые технологии и инновации Кыргызстана. – 2018. ISSN 1694-7649 https://www.elibrary.ru/download/elibrary_36423578_41070382.pdf

9. Мамырова, М. К. «Освещение в СМИ межэтнических отношений» (на примере ошского региона) (доклад) [Текст] / М.К. Мамырова // Өзбекстан Республикасы Ташкент. – «Онлайн журналистикасы» – 2018. – №1/02. – www.science.kg

10. Мамырова, М. К. Влияние социальных сетей на мировоззрение молодежи [Текст] / М.К. Мамырова // Өзбекстан Республикасы Бердах атындагы каракалпак атындагы университети. – 2019. – 102-107-б. ISBN 978-9943-5744-0-3 <https://iopscience.iop.org/article/10.1088/1742-6596/1889/2/022030>.

11. Мамырова, М. К. Жаштардын дүйнө таанымына жана көз караштарына социалдык тармактардын тийгизген таасири (статья) [Текст] / М. К. Мамырова // ОшМУнун Жарчысы. – 2019. – №3. – 145-149-б. ISSN 1694-7452 https://www.elibrary.ru/download/elibrary_42965448_85779244.pdf

12. Мамырова, М. К. Макалалардын жанр жактан бөлүнүшү жана алардын мазмуну (статья) [Текст] / М.К. Мамырова // ОшМУнун Жарчысы. –

2019. — №3. — 151-153-б. ISSN1694-7452 https://www.elibrary.ru/download/elibrary_42965449_47811868.pdf

13. Мамырова, М. К. Электрондук басма сөздүн орду жана бөлүктөрү (статья) [Текст] / М.К. Мамырова // Известия ВУЗов Кыргызстана. —2019. — №11. — 151-155-б. ISSN1694 7681 https://www.elibrary.ru/download/elibrary_45642132_96883675.pdf

14. Мамырова, М. К. Online training of students of applied physics in the field of circuitry (статья) [Текст] / М.К. Мамырова // Journal of Physics: Conference Series. — 2021. Vol. 1889. 022030 7-бет. 40-бал. 5/4D. Luchaninov, R. Bazhenov ... баары 5 адам <https://iopscience.iop.org/article/10.1088/1742-6596/1889/2/022030>

15. Мамырова, М. К. Кыргызстан: Судебные иски к журналистам в защиту чести презитента А. Атамбаева [Текст] / М.К. Мамырова // IV Международная научно-практическая конференция. Приоритетные векторы развития промышленности и сельского хозяйства. — Макеевка. — 2021. <https://cloud.mail.ru/public/RES8/eyXnAHbGf>

16. Мамырова, М. К. Басма сөздөгү редактордун кызматы жана ролу [Текст] / М.К. Мамырова // Ош МУнун Жарчысы. — 2021. Т.2. — №4. — 1280-1288-б. ISSN1694-7452 https://www.oshsu.kg/storage/uploads/files/11630489828_Pedagogika_i_psihologiYubiley_Momunaliev_S._2021.pdf

17. Мамырова, М. К. Кыргыз басма сөзү жана анын тарыхы [Текст] / М.К. Мамырова // Ош МУнун Жарчысы. — 2021. Т.2. — №4. — 1289-1295-б. ISSN1694-7452 https://www.oshsu.kg/storage/uploads/files/11630489828Pedagogika_i_psihologiYubiley_Momunaliev_S._2021.pdf

18. Мамырова, М. К. «Кровавое воскресенье» на юге Кыргызстана: отражение события 2002 года в СМИ страны (доклад) [Текст] / М.К. Мамырова // Медиа ландшафт России и мира: прошлое, настоящее и

будущее. // сборник научных статей. – Москва. – 2021. – С. 370-375. ISBN 978-5-209-10912-9 <https://www.elibrary.ru/item.asp?id=46242326>

19. Мамырова, М.К. Роль электронной прессы в СМИ [Текст] / М.К. Мамырова // сборник научных статей. – Нижневартовск Россия <https://elibrary.ru/item.asp?id=47469575>; <https://www.archive-bulletennauki.com/article/73/54>

✓ 5. Авторефераттын диссертациянын мазмунуна дал келиши.

Диссертациялык иштин түзүлүшүн жана мазмунун чагылдырган мамлекеттик жана расмий тилдерде жазылган авторефераттын тексттериндеги айрым бир стилдик, грамматикалык мүчүлүштөрдү эске албаганда изилдөөнүн максатына жана милдеттерине дал келет, талапка ылайык аткарылган.

✓ 6. Айрым мүчүлүштүктөр

- ✓ 1. “Аймактык басма сөздүн теориялык негиздери” деп аталган биринчи баптын “Аймактык басма сөз жөнүндө илимий түшүнүк, анын массалык маалымат каражаттарындагы орду жана ролу” аттуу биринчи параграфында диссертант М.К.Мамырбаева аймактык басма сөздүн жалпы басма сөздүн системасында алган ордун жана ролун анын өзгөчөлүктөрүн белгилөөгө аракеттенген, бирок толук, терең ачып бере алган эмес.
- ✓ 2. “Аймактык басма сөздү изилдөөнүн методологиясы жана методдору” деп аталган экинчи главанын “Аймактык газеталардын негизги типтери” деген биринчи параграфында илимий изилдөөнүн колдонулган методдорун ачып берүүгө аракеттенген, бирок аймактык газеталардын типтери толук көрсөтүлбөй калган.
- ✓ 3. Аймактык гезиттердин калыптанышы жана өнүгүүнүн өзгөчөлүктөрү (жети облустагы басма сөздүн мисалында) аттуу

глава диссертациялык иштин эң маанилүү бөлүгү. Аталган главанын «Жети аймактын гезиттери жана өлкөдөгү саясий кырдаалдар» (101-124-беттер), «Ата Мекендик жана эл аралык медиа жана эл аралык медиа уюмдардын ишмердөөүүлүгү, алардын аймактык гезиттерге тийгизген таасири» (124-133-беттер), «Журналисттердин укуктары, милдеттери жана этикасы» (133-146-беттер), «Басма сөзгө тиешелүү доо арыздар» (147-163-беттер) деп аталган параграфтары ата мекендик журналистиканын теориясы жана практикасы үчүн дагы баалуу болуп саналат. Диссертант М.К.Мамырова теориялык негиздерге таянуу менен аймактык газеталардын жогорудагы параграфтардын аталышына ылайык маанилүү аспектерин изилдеп чыгып, илимий жыйынтык берүүгө аркеттенген. Бирок, аймактык газеталарга жарыяланган материалдардын профессионалдык деңгээлине Ата мекендик жана эл аралык медиа уюмдардын тийгизген таасирине терең көңүл бурулбай калган.

4. Аймактык басма сөздөрдүн материалдарынын негизги проблематикасын, жанрдык жана стилдик өзгөчөлүктөрүн изилдөөнү диссертант М.К.Мамырова диссертациянын, 64-бетинде төмөнкүдөй белгиленген: «Эми аймактык басма сөздүн мазмундук-тематикалык, жанрдык, стилдик өзгөчөлүктөрү боюнча маалыматтарды берели. Мисал катары үч облустардагы басма сөздү иликтеп чыгалы – бул Ош, Жалал-Абад, Баткен аймактары». Демек, жогорудагы проблемаларды изилдөө үч областын басма сөзү менен гана чектелип калган.

✓ 7. Сунуштар:

Жетектөөчү уюмду, расмий оппоненттерди даярдоо жөнүндө сунуштун негиздүүлүгү.

Диссертациалык кеңештин эксперттик комиссиясы бул кандидаттык диссертация боюнча **жетектөөчү** уюм катары 10.01.10-журналистика Б.Н.Ельцин атындагы Кыргыз-Славян университетинин эл аралык журналистика кафедрасын бекитүүнү сунуш кылат.

Биринчи расмий оппонент катары изилдөөнүн проблемасына жана объектилерине жакын эмгектери бар филология илимдеринин доктору **Бакашова Жылдыз Кемеловнаны** (Кыргыз Республикасынын Улуттук тарых музейинин директору) сунуштоого болот.

1. Поддержка чтения в кыргызстане: Проблемы и пути его продвижения в сообществе. // Пятый международный интеллектуальный форум "Чтение на евразийском перекрестке". Материалы форума. – Челябинск: Челябинский государственный институт культуры (Челябинск), 2019. – 230-235-стр. <https://elibrary.ru/item.asp?id=41449187>
2. "Муздак дубалдар" атындагы көркөм шарттуулук // Alatoo Academic Studies. – 2020. - №1. – 129-134-беттер. <https://elibrary.ru/item.asp?id=42931453>
3. The writer who created the portrait of his era (based on the works of kazat akmatov) // Russian linguistic bulletin. – 2020. - №2. – 158-162-стр. <https://elibrary.ru/item.asp?id=43036663>
4. Влияние исламской культуры на мировоззрение кыргызских мыслителей // Евразийское научное объединение. – 2020. - №6-5 (64). – 379-381-стр. <https://elibrary.ru/item.asp?id=43161577>
5. Эстетический потенциал названия романа Ч.Вйтматова "И дольше века длится день" // Евразийское научное объединение. – 2020. - №6-5 (64). – 381-385-стр. <https://elibrary.ru/item.asp?id=43161578>
6. Трагедия жизни, рождающая культуру// Евразийское научное объединение. – 2020. - №6-5 (64). – 385-390-стр. <https://elibrary.ru/item.asp?id=43161579>

7. Проблемы взаимодействия реальности и художественного вымысла в русской литературе в 20-х годах XX века // Филологические науки. Научные доклады высшей школы. – 2021. - №1. – 119-124-стр. <https://elibrary.ru/item.asp?id=44800088>
8. Новый формат деятельности национальной библиотеки кыргызстана в период ограничений // Румяновские чтения – 2021. Материалы Международной научно-практической конференции. В 2-х частях. Том Часть 1. Сост. Е.А. Иванова, редкол.: В.В. Дуда (председатель), Ю.С. Белянкин, Е.Н. Гусева [и др.]. – Москва, 2021. – 60-66-стр. <https://elibrary.ru/item.asp?id=46376393>
9. Язык и национальная самоидентификация: актуальные проблемы образования в Кыргызской Республике // Alma mater (Вестник высшей школы). Учредители: ООО "Инновационный научно-образовательный и издательский центр "АЛМАВЕСТ". – 2021. - №11. – 91-93-стр. <https://elibrary.ru/item.asp?id=47271153>

Экинчи расмий оппонент изилдөөнүн проблематикасына, объектисине жакын илимий эмгектери бар филология илимдеринин кандидаты **Акматбекова Жанара Адылбековнаны** сунуштоого болот.

1. Кыргызстанда 2010-2014-жылдар аралыгында телеберүүнүн өнүгүү тенденциясы Ж. Баласагын КУУнин жарчысы. 2015 №2 . – 66-71-б.
2. Кыргызстанда радиостанциялардын өнүгүү тенденциялары Ысык-Көл университетинин жарчысы. 2015 (40). – 266-270-б.
3. Kırgızistan'da 2010-2014 tarihleri arasında televizyonun gelişimi
Эларалык түрк дүйнөсүн изилдөө симпозиуму (толук текст) 2015-жыл 20 – 23-май, Казакстан, Алматы шаары. II том, – 144-148-б.
4. Свобода слова в СМИ Кыргызстана [http://www. aprobacia.ru/](http://www.aprobacia.ru/) Научный журнал Апробация г. Махачкала, РФ. 2015, №11 (8). стр. 78-81.
5. Current state of Mass Media in Kyrgyzstan <http://scirep.ru/> Вопросы науки г. Воронеж, РФ. 2015, Т 8. стр. 46-53.

8. Сунуштамалар:

Диссертациянын кеңейтилген вариантын монография катары иштеп чыгып, жарыкка чыгарууга болот.

✓9. Корутунду

Мамырова Махабат Каримовнанын «Эгемендүү Кыргызстандын аймактык гезиттеринин өнүгүүсү» (1991-2016-жылдар) деген темада жазылган кандидаттык диссертациясынын Кыргыз Республикасынын Улуттук аттестациялык комиссиясынын “Илимий даражаларды ыйгаруу тартиби” жөнүндөгү жобосуна ылайык аткарылган.

✓10. Диссертациялык кеңештин эксперти сунушталган документтерди карап чыгып, КР УИАнын Ч.Айтматов атындагы Тил жана адабият институту, Ж. Баласагын атындагы Кыргыз улуттук университети менен К.Карасаев атындагы Бишкек мамлекеттик университетине караштуу илимдин доктору (кандидаты) окумуштуулук даражасын коргоо үчүн түзүлгөн Д. 10.20.616- диссертациялык кеңешине ✓10.01.10-журналистика адистиги боюнча филология илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын изденип алуу үчүн жазылган Мамырова Махабат Каримовнанын “Эгемендүү Кыргызстандын аймактык гезиттеринин өнүгүүсү” (1991-2016-жылдар) деген темадагы кандидаттык диссертациясын кабыл алууну сунуштаймын.

Эксперт, филология илимдеринин
кандидаты, доцент

А.А.Асанова

15.11.24

Эксперттик топтун мүчөсүнүн колун тастыктаймын

Д.10.23.667. Диссертациялык кеңешинин
окумуштуу катчысы, ф.и.к.

Н. Ыйсаева